

געגוע מזרחי / תניה אנגלשטיין

שלומית באומן

עבודות החומר של תניה אנגלשטיין, העשויות פורצלן ואבנית, נוצרות במגע ישיר, ללא אמצעים טכניים מורכבים, מתוך בנייה של קצות האצבעות, של לחיצה אחרי לחיצה. הצורות הבסיסיות נובעות מעולם גיאומטרי, והן בעלות פני שטח היוצרים תעתיק מדויק של הלחיצות, משקפים את המגע המאוד אישי. תניה יוצרת מתוך כמה עולמות מקבילים: העולם הארכיטקטוני - מבנים השואבים השראתם ממבני בוץ מצפון אפריקה – חושפים את מוצאה המצרי; מכלים – אותו קנווס של היוצרים בחומר המכיל - במקרה שלה - מטאפורה של זיכרון ושל געגוע; דגמים איסלאמיים – השואבים מן העושר הקישוטי הבא לידי ביטוי על פני מבנים, דגמים של בדים, קישוטי מתכת על גבי תכשיטים, כלי נשק, עיטורים על פני שטח קרמיים: נפחיים ושטוחים, קישוטי חינה על הגוף; סיפור אישי – שחומרו נרקמים מפיסות של זיכרונות המתאמתות ומתעמתות עם סיפורה של משפחה פרטית וסיפורו של שיח ציוני. בסיפור זה הקישוט האסלאמי המסולסל, הריחות והטעמים, הצלילים של המוזיקה הערבית חוזרים מן הילדות לתוך עבודותיה, ומנסים ליצור מערכת יחסים בין אישית חדשה.

ובתוך כל אלה עוסקת תניה בשנים האחרונות במוצאה המצרי ובמשפחתה, במציאות של תרבות מוכחשת והגירה מוכחשת המסרבות להימחק – ומבקשות להתחדש ולא להיעלם. הערביות והמצריות מקבלות מקום מרכזי ביצירה באמצעות טעמים, ריחות וצלילים, תוך ערבוב מתמיד בין זיכרונות ילדות אבודים - סרט מצרי כל יום שישי, חביתה עגה, ואום כולת'ום, לבין צו כור ההיתוך - הצרפתית כשפה מתווכת, קול ישראל, ושינצלים. כחלק מחיפוש זהות זה, נעשה בעבודה שימוש דיאלקטי ב"קראפט": פעם כניסיון שחזור הפעולה עצמה: הסריגה בעזרת חוט פליז במסרגה אחת לתוך העבודות, חריטת דגמים וחירור של רקמות ודגמי חינה על פני המשטחים השונים, ופעם נוספת כיוצרת בחומר, השואבת ממסורת העשייה בו תוך שימוש בתכונות וטכניקות מסורתיות לדיון בשאלת הזהות הפרטית.

דפנות החומר המכילות חלל פנימי הן קשיחות ואטומות אך הופכות לאוריריות, רכות וסרוגות. דפנות סרוגות אלו יוצרות המשך אורגני לקליפה הקשיחה אך הופכות אותה לחצי שקופה – כמעין רעלות של מבני החומר בתפקידן המסורתי: ספק מסתירות ספק מאפשרות הצצה לחלל הפנימי. השימוש בעיטורי זהב יוצרים ניגוד עם עבודות החומר הפשוטות, הרזות בזיגוג, כמעניק אצילות לפשטות נקיה. הדיאלוג בין אותה פשטות לבין צילומי משפחה ישנים יוצר גם הוא את הדיון בין הצילום כמייצג חדשנות לבין מבני החומר המסורתיים.

יצירתה של תניה הנה ייחודית בנוף היוצרים בחומר בישראל. היא מאופיינת בעקביות עיקשת של שפה נאיבית ופשוטה, אך מדויקת באמירתה. היא מטפלת בסיפור אישי דרך השפה הצורנית של המכל הקרמי ולא מתפתה לפיתויי השימושיים. פועלת בתוך הפער שאיננו ניתן לגישור כביכול, בין מסורת לבין אמירה עכשווית, בין מזרח (תיכון?) למערב, בין מומחיות חומרית לאמירה רפלקטיבית אישית ורלוונטית בתוך המציאות הקומפלקסיבית של החברה הישראלית.

